

Radu Popa (1933–1993)

RADU POPA

(1933–1993)

Nous avons perdu l'un des historiens et archéologues de la plus haute valeur et l'un des plus originaux de notre génération.

Radu Popa fit ses armes auprès de ses grands maîtres Ion Nestor et Mihai Berza, dont il apprit la rigueur de la méthode, l'ouverture vers l'horizon de l'histoire générale, l'esprit de la recherche objective, non partisane et dépourvue de préjugés et de complexes nationalistes. Il s'est dédié à l'un des domaines les plus obscurs, mais tellement nécessaires, de l'historiographie roumaine: la Transylvanie d'avant et du temps des formations politiques roumaines les plus anciennes. Il a tour à tour soumis à une enquête complète les plus vieux documents monumentaux et d'archives concernant, à l'intérieur de la couronne des Carpates, le Maramureș, le Hațeg et le Bihor. Depuis les témoignages les plus récents et les plus explicites en remontant jusqu'à cet obscur et profond Moyen Âge roumain, depuis les documents écrits, en arrière – dans le sens inverse de l'écoulement du temps – vers les vestiges archéologiques muets, à partir de ce qui est connu, vers la période germinale de la civilisation, de la langue et – en fait – du peuple roumain, ce fut là le trajet nouveau et original que Radu Popa choisit dans sa démarche historique. Deux ouvrages monographiques fondamentaux en ont résulté, consacrés au Pays du Maramureș et à celui du Hațeg, ainsi que des recherches, des études et des programmes portant sur le Pays de Bârsa, le Pays du Făgăraș et le Bihor. On a là un programme de travail bien structuré qui – à travers la riche école de jeunes spécialistes qu'on lui doit – s'ouvre aussi vers l'avenir. Cette carrière historique, «telle qu'en elle-même enfin l'éternité la change» – pour paraphraser un mot célèbre – se montre à présent comme un modèle de travail et, en quelque sorte, comme une recherche de pionnier pour la nouvelle historiographie roumaine.

Cela parce que, bien que Radu Popa dû parcourir les diverses étapes de la période nationale-communiste, son évolution, s'est accomplie dans l'esprit de la plus moderne, la plus éclairée et européenne tradition de notre pays, favorable à une historiographie libre, affranchie de tout le fardeau du provincialisme étroit et agressif. Nous venons de perdre maintenant l'un des soutiens les plus résistants de cette historiographie.

Mais, bien que disparu de nos rangs si vite et de façon si brusque, Radu Popa était un homme fort, à vocation de fondateur, l'homme des initiatives constructives. Il fut confiant et fidèle sans démenti aux institutions qu'il avait lui-même créées ou à la renaissance desquelles il avait contribué. Il saisit le sens profond de cette idée – devenue message par sa mort tragique – que ce qui est nécessaire à notre pays, ce sont surtout les institutions et leur continuité.

Parmi celles-ci on compte la Commission Nationale des Monuments et des Sites Historiques, avec sa Direction, dont la renaissance est amplement redevable à Radu Popa. Bien qu'encore fragile, cette institution se développe grâce au mouvement initial qu'il lui a imprimé. Pendant la dernière semaine de sa vie, avec ses dernières forces, il tint à marquer de sa présence la confiance qu'il lui vouait.

Engagé activement après la révolution de décembre 1989 dans la reconstitution de notre frêle démocratie, Radu Popa fut l'un des fondateurs d'un autre organisme, le Groupe pour le Dialogue Social, devenu lui-même une véritable institution. Sans quitter la profession d'historien, mais en en faisant une base solide d'attaque, Radu Popa s'est avéré, dans les pages de la revue «22» de cette institution, un fer de lance.

Historien par vocation, homme d'attitude intransigeante et européenne, Radu Popa fut l'une des personnalités les plus actives, les plus attachées et les plus nécessaires de ce pays en plein processus de transformation. A partir de ce moment, c'est à nous, ceux qui lui survivons, moins nombreux mais fermement résolus, que revient la responsabilité de la direction que suivra cette transformation.

Petre Alexandrescu

BIBLIOGRAPHIE RADU POPA

VOLUMES:

1. *Șantierul arheologic Cuhea. Un centru voievodal din secolul al XIV-lea*, Baia Marc, 1966, 58 p. (Coautcur).
2. *Cnezatul Marel. Studii documentare și de teren în Maramureșul istoric*, Baia Marc, 1969, 87 p.
3. *Țara Maramureșului în veacul al XIV-lea*, Bucarest, 1970, 305 p.
4. *Păciul lui Soare. Cetatea bizantină*, Bucarest, 1972, (Coautcur).
5. *Mărturii de civilizație medievală românească. O casă a domniei și o sobă monumentală de la Suceava din vremea lui Ștefan cel Mare*, Bucarest, 1979, 163 p. (Coautcur).
6. *La începuturile evului mediu românesc. Țara Hațegului*, Bucarest, 1988, 324 p.

ÉTUDES:

7. *Un vâl de mormânt brâncovenesc – 1704*, SCIA, I, 1961, p. 228 et suiv. (Coautcur).
8. *Păciul lui Soare. O așezare dunăreană cu trăsături urbane în veacurile XIII–XIV*, Studii, 17, 1964, I, p. 107–115.
9. *La céramique émaillée des XIIIe et XIVe siècles de Păciul lui Soare*, Dacia, N.S., 9, 1965, p. 337–350 (Coautcur).
10. *În legătură cu extragerea metalelor prețioase la Baia Mare în secolul al XVI-lea*, SCIV, 16, 1965, I, p. 113–127 (Coautcur).
11. *Biserica de piatră din Cuhea și unele probleme privind istoria Maramureșului în secolul al XIV-lea*, SCIV, 17, 1966, 3, p. 511–528.
12. *Recherches d'archéologie médiévale au Maramureș. Résultats et perspectives*, RRH, 5, 1966, 5, p. 759–780.
13. *Câteva observații asupra Mănăstirii Golia din Iași*, SCIA, 13, 1966, 2, p. 253–257.
14. *La porte nord de la forteresse byzantine de Păciul lui Soare*, Dacia, N. S., 11, 1967, p. 271–292.
15. *O casă domnească din secolul al XV-lea lângă Cetatea Sucevei*, SCIV, 20, 1969, I, p. 43–66.
16. *Ctitoria cnezilor giuleșteni. Un nou monument din piatră în Maramureș*, SCIV, 20, 1969, 2, p. 267–285 (Coautcur).
17. *La porte nord de la forteresse byzantine du Xe siècle de Păciul lui Soare et ses relations avec l'architecture militaire byzantine*, dans «Actes du premier Congrès International des études balkaniques et sud-est européennes», II, Sofia, 1970, p. 569–577.
18. *Despre începuturile Mănăstirii Remeți-Maramureș*, BMI, 29, 2, 1970, p. 67–68.
19. *Noi cercetări de arheologie medievală în Maramureș. Șantierul Sarasău*, SCIV, 22, 1971, 4, p. 601–626.
20. *Über die Burgen der Terra Hatzeg*, Dacia, N. S., 16, 1972, p. 243–269.
21. *O spadă medievală din Valea Streiului și câteva considerații istorice legate de ea*, Sargetia, 9, 1972, p. 75–88.
22. *Culture urbaine et culture villageoise au Bas-Danube aux XIIIe–et XIVe siècles*, «Actes du IIe Congrès International des études du sud-est européen», (1970), II, Histoire, Athènes, 1972, p. 425–433.
23. *Cetățile Țării Hațegului*, BMI, 41, 1972, 3, p. 54–66.
24. *Săpături într-o «villa rustica» de lângă Hațeg*, AMN, 9, 1972, p. 439.
25. *Valea Bistriței în secolele XIII–XIV. Cercetări documentare și arheologice în sudul Bihorului*, dans «Centenar muzcal orădean», Oradea, 1972, S. 215–219.
26. *Les recherches archéologiques dans le problème de la formation des États médiévaux roumains*, RRH, 12, 1973, I, p. 41–59.
27. *O sobă cu cahle-oală din secolul XIV la Cuhea-Maramureș*, SCIV, 24, 1973, 4, p. 671–679.

28. *Pe marginea unor considerații privind «Zidul medieval» de la Păciul lui Soare*, BMI, 43, 1974, 2, p. 93–94.
29. *Realizări ale arheologiei românești în ultimele trei decenii*, SCIVA, 25, 1974, 3, p. 335–350, (Coautcur).
30. *Urmele unui sat părăsit din feudalismul timpuriu în hotarul Sighetului Marmăției*, SCIVA, 26, 1975, 2, p. 271–282.
31. *Structures socio-politiques roumaines au sud de la Transylvanie au commencement du Moyen Âge*, RRH, 14, 1975, 2, p. 291–314.
32. *Zür Kirchlichen Organisation der Rumänen in Nordsiebenbürgen im Lichte des patriarchalischen Privilegium von 1391*, Ostkirchliche Studien, 24, 1975, 4, p. 309–317.
33. *Streisângeorgiu. Ein Zeugnis rumänischer Geschichte des 11.–14. Jahrhunderts im Süden Transilvaniens*, Dacia, N. S., 20, 1976, p. 37–61.
34. *Dezvoltarea științei istorice în România în ultimul deceniu. Rezultate și perspective*, dans «Lucrările comisiei mixte de istoric româno-ungară», I, Bucarest, 1977, p. 61–107 (Coautcur).
35. *Las etapas históricas de la formación de la lengua y del pueblo rumano a la luz de los recientes resultados de las investigaciones arqueológicas*, dans «Semestre Histórico (Caracas)», 6, Juillet-Décembre 1977, p. 113–124.
36. *Observații privind zidurile cu mortar din cetățile dacice hunedorene*, Sargetia, 13, 1977, p. 277–284.
37. *Observații privind vechimea și semnificația ca izvor istoric a unor toponime maramureșene*, Marmatia, 3, 1977, p. 37–54.
38. *Considerații istorice pe marginea toponimiei vechi maramureșene*, RIR, 30, 1977, 8, p. 1447–1464.
39. *Marginales historiques à un volume d'ethnographie anhistorique*, RRH, 16, 1977, 4, p. 751–761 (Coautcur).
40. *Problema moștenirii voievodatului lui Menumorut în lumina ultimelor descoperiri arheologice*, dans «Documente noi descoperite și informații arheologice», 1977, p. 30–32.
41. *Tours d'habitation au commencement du Moyen Age roumain*, Bulletin IBI, 34, 1978, p. 115–126.
42. *Streisângeorgiu. Mărturii de istorie românească din secolele XI–XIV în sudul Transilvaniei*, RMM-MIA, 47, 1978, I, p. 9–32.
43. *Realism și prejudecăți în cercetarea istorică. Viața românească*, 31, 1978, 5, p. 63–68.
44. *Probleme de metodă a cercetării arheologice a satului medieval românesc*, SCIVA, 30, 1979, 4, p. 555–563.
45. *Plumburi de postav medievale*, Sargetia, 14, 1979, p. 275–279.
46. *Integrarea în patrimoniul cultural-istoric a unor noi zone ale arhitecturii medievale de zid din România, ca urmare a cercetărilor arheologice*, RMM, 8, 1980, p. 45–52.
47. *Premisele cristalizării vieții statale românești*, dans *Constituirea statelor feudale românești*, Bucarest, 1980, p. 25–39.
48. *«Descălecări» transilvănene și «întemeieri de țară» Între tradiție istorică și dovezi materiale*, Transilvania, 9 (86), 1980, 8, p. 7–8 et 17.
49. *Voivozi. Un centru spiritual al românilor din nordul Bihorului în secolele XII–XIV*, dans *Mărturii-evocări*, Oradea, 1980, p. 39–43.
50. *Documente de cultură materială orășenească în Transilvania din a doua jumătate a secolului al XIII-lea*, SCIVA, 31, 1980, I, p. 33–52 (Coautcur).
51. *Ein monumentales Keramikmodell der Festung Suceava. Betrachtungen über einen Kachelofen vom Ende des 15. Jahrhunderts*, Bulletin IBI, 39, 1981, p. 100–110.
52. *Contributions archéologiques à l'étude et à la valorisation de l'architecture médiévale en maçonnerie à ses débuts en Roumaine*, dans «Il Brunelleschi, Quaderni dell'Istituto di Storia dell'Architettura e di Restauro» (Florence), 1982, I (Studi e contributi dedicati a Pieri Sanpaulesi).

53. *Cnezatul Râu Bărbat*, dans Stat, Societate, Națiune. Interpretări istorice. Omagiu lui David Prodan, Cluj-Napoca, 1982, p. 51–65.
54. *Burgen und Festungen in den Pässen der Südkarpaten*, Bulletin IBI, 41, 1983, p. 100–110.
55. *Aux débuts de l'histoire médiévale roumaine. Problèmes spécifiques et résultats des recherches récentes*, dans Anuario de estudios medievales (Barcelona), 13, 1983, p. 603–639.
56. *Repertoriul cetăților din România. Științele sociale și politice din România*, 2, 1983, p. 15–16.
57. *Observații noi și câteva considerații istorice privind biserica românească din Gurasada, jud. Hunedoara*, SCIVA, 35, 1984, 1, p. 54–67, (Coautcur).
58. *Knaufkrone eines Wikingerzeitlichen Prachtschwert von Păcuiul lui Soare*, Germania, 62, 1984, 2, p. 425–431.
59. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa Britonia*, Zeitschrift für Archäologie des Mittelalters (Würzburg), 12, 1984, p. 7–25.
60. *O reședință feudală din secolele XI–XII la Sănnicolaul de Beiuș. Contribuții la istoria Bihorului medieval*, RMM-MIA, 15, 1984, 2, p. 21–34 (Coautcur).
61. *Câteva observații pe marginea recentelor cercetări arheologice din centrul municipiului Iași*, SCIVA, 35, 1984, 4, p. 345–352.
62. *Hochmittelalterliche Wasserburgen an der Unteren Donau*, Bulletin IBI, 42, 1984, p. 122–129.
63. *Forteresse en terre et châteaux à motte sur le territoire de la Roumanie*, Bulletin IBI, 43, 1985, p. 60–65 (Coautcur).
64. *Cercetările de la Voivozi și contribuția lor la cunoașterea începuturilor bisericii românilor din Bihor*, dans Episcopia ortodoxă română a Oradiei. Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic, 4, 1987, p. 78–80.
65. *Pe marginea izvoarelor istoriei răsăritului Transilvaniei la începuturile mileniului nostru*, SympThrac, 5, 1987, p. 119.
66. *Cercetările arheologice de la Voivozi. Contribuții la istoria Bihorului în secolele XII–XV*, Crisia, 1987, p. 61–105 (Coautcur).
67. *O cetate medievală la izvoarele Begheului. Cercetările de la Gladna Română, jud. Timiș*, RMM-MIA, 18, 1987, p. 12–16, (Coautcur).
68. *Viața bisericească a românilor din spațiul intracarpatic în secolele XII–XIII. Biserica de la Densuș*, dans Episcopia ortodoxă română de la Alba Iulia. Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic, 12, 1988, p. 12–16.
69. *Siedlungsverhältnisse und Ethnodemographie des Hatzeger Landes 13.–14. Jahrhundert*, Forschungen zur Volk- und Landeskunde, 31, 1988, 2, p. 19–33.
70. *Mărturie arheologică din Maramureș aparținând mileniului î.e.n.*, SCIVA, 40, 1989, 3, p. 249–272.
71. *Caransebeșul și districtul său românesc în sec. X–XIV*, SCIVA, 40, 1989, 4, p. 353–370.
72. *Apport de la Transylvanie*, Monuments Historiques, 169, 1990, Paris, p. 43–46.
73. *Formations social-territoriales aux débuts des Etats roumains. Études roumaines et aroumaines. Sociétés européennes* (Paris-Bucarest) 8, 1990, p. 107–121.
74. *Monuments historiques de la Roumaine. Héritage malheureux et perspectives pour le moment incertaines*, Bulletin IBI, 47, 1990–1991, p. 27–30.
75. *Kreuzritterburgen im Südosten Transilvaniens*, Bulletin IBI, 47, 1990–1991, p. 107–112.
76. *Observații și îndreptări la istoria României din jurul anului O Mie*, SCIVA, 42, 1991, 3–4, p. 154–188.
77. *Autour des sources de l'architecture ecclésiastique roumaine* (Hommage N. Moutsopoulos), ARMOS, 3, 1991, p. 1527–1535.
78. *De Vlad l'Empaleur à Dracula: éthique professionnelle et mise en valeur du patrimoine*. Entretiens du Patrimoine, 11 (IV), 1991 (1992), p. 26–30.
79. *Forschungen zum Landesbau im östlichen Karpatenbecken zu Beginn des Mittelalters*, dans Mensch und Umwelt. Studien zu

Siedlungsgriff und Landesausbau in Ur- und Frühgeschichte, Berlin, 1992, p. 185–194.

80. *Die Geschichte Rumäniens um das Jahr 1000. Bemerkungen und Berichtigungen*, Zeitschrift für siebenbürgische Landeskunde, 15 (86), 1991, 1, p. 11–30.

RAPPORTS DE FOUILLES:

81. *Șantierul Suceava*, SCIV, 4, 1953, 1–2, p. 335 (Coautcur).
82. *Șantierul arheologic Păcuiul lui Soare*, Materialc, 8, 1962, p. 713 (Coautcur).
83. *Șantierul arheologic Sarmizegetusa, jud. Hunedoara (epoca post-romană). Raport privind rezultatele cercetărilor campaniei 1978*, Materialc, 13, 1979, p. 315–317.
84. *Șantierul arheologic Voivozi, com. Popești, jud. Bihor. Raport pentru campania de cercetări din anul 1976*, CA, 3, 1979, p. 151–154 (Coautcur).
85. *Șantierul arheologic Ungra, jud. Brașov*, Materialc, 14, 1980, p. 496–503 (Coautcur).
86. *O reședință feudală din secolele XI–XII la Sănnicolaul de Beiuș pe Crișul Negru, (jud. Bihor)*, Materialc, 16, 1986, p. 225–234 (Coautcur).
87. *Cetatea Făgetului (jud. Timiș). Cercetările arheologice din campaniile 1987–1988*, RMMN, 1, 1991, p. 23–38 (Coautcur).

GUIDES, COLLABORATIONS AUX ENCYCLOPÉDIES, CHRONIQUES ETC.:

88. *Mogoșoaia. Palatul și muzeul de artă brâncovenească*, Bucurest, 1962, 45 p., ed. II 1967.
89. *Cetatea Neamfului*, Bucurest, 1963, 52 p., ed. II 1968.
90. *Mănăstirea Golia*, Bucurest, 1966, 39 p.
91. *Cnezii din Hațeg*, Magazin istoric, 11, 1972, p. 2–9.
92. *Sanctuarul de istorie și artă veche românească de la Streisângeorgiu*, Magazin istoric, 9, 1975, p. 343–35.
93. *Litovoi – un voievod între cnezi*, Magazin istoric, 10, 1976, 4, p. 3–6.
94. *Ulpia Traiana Sarmizegetusa – Britonia*, Magazin istoric, 11, 1977, p. 2–4 et 14.
95. *Despre continuitatea românească în Transilvania*, Era Socialistă, 26, 1982, p. 21–24.
96. *Țările românilor în zorile evului mediu*, Magazin istoric, 9, 1985, 6, p. 13–16.
97. *Țara Beiușului*, Magazin istoric, 19, 1985, 7, p. 20–21.
98. *Țara Bistrei*, Magazin istoric, 19, 1985, 8, p. 42.
99. *Țara Bârsei*, Magazin istoric, 19, 1985, 9, p. 35–36.
100. *Țara Chioarului*, Magazin istoric, 19, 1985, 11, p. 18–19 et 25.
101. *Vechea biserică din Ostrovu Mare (Râu de Mori)*, Mitropolia Banatului, 36, 1986, p. 88–94.
102. *Ocolul Câmpulungului*, Magazin istoric, 20, 1986, 1, p. 31–32.
103. *Contributions dans D. M. Pippidi (ed.), Dicționar de istorie veche a României*, Bucurest, 1978.
104. *Diplome maramureșene*, dans I. Bogdan et collaborateurs (eds), *Calendarul Maramureșului*, Baia Marc, 1980, p. 29–37.
105. *Țara Făgărașului*, Magazin istoric, 20, 1986, 2, p. 23–24.

TRADUCTION, AVANT-PROPOS, ÉDITIONS:

106. *Cuvânt înainte*, Jean Pierre Adam, *Arheologia între adevăr și impostură*, Bucurest, 1978.
107. *Cuvânt înainte*, Karl Jctmar, *Arta stepelor*, Bucurest, 1983, p. 5–15.
108. *Introducere*, I. Ganca, *Basarabii întemeietori*, Magazin istoric, 21, 1987, 5, p. 16–17.
109. *Charta pentru protecția și conservarea patrimoniului arheologic*, SCIVA, 42, 1991, 3–4, p. 249–254.

110. Vlad Georgescu, (ed.), *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români*, Bucarest, 1991.

COMPTE RENDUS:

111. W. Markov, A. Soboul, *Die Sansculotten von Paris. Dokumente zur Geschichte der Volksbewegung 1793–1794*, Berlin, 1957, dans *Studii*, 12, 1959, 5, p. 249.
112. *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, Bucarest, 1958, dans *Studii*, 13, 1960, 2, p. 257–261.
113. K. Obermann, *Zur Geschichte des Bundes der Kommunisten 1849 bis 1852*, Berlin, 1955, *Studii*, 13, 1960, 2, p. 292.
114. E. Wächtler, *Zur Geschichte des Kampfes des Bergarbeiterverbandes in Sachsen*, Schriften des Instituts für Geschichte (Berlin), 1959, dans *Studii*, 13, 1960, 2, p. 293.
115. A. Novotny, *Quellen und Studien zur Geschichte des Berliner Kongresses 1878*, I, Österreich, die Türkei und das Balkanproblem im Jahre des Berliner Kongresses, Graz-Köln, 1957, dans *Studii*, 13, 1960, p. 279.
116. G. Boudi, *Deutschlands Aussenhandel, 1815–1870*, Berlin, 1958, dans *Studii*, 13, 1960, 3, p. 263.
117. *Archiwalische Forschungen zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung. Der Kampf der deutschen Sozialdemokratie in der Zeit des Sozialistengesetzes 1878–1890*, Berlin, 1956, dans *Studii*, 13, 1960, 4, p. 347–348.
118. D. Fricke, *Der Ruhrbergarbeiterstreik von 1905*, Berlin, 1955, dans *Studii*, 13, 1960, 6, p. 221.
119. *Archiwalische Forschungen zur Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung. Die Auswirkungen der ersten russischen Revolution von 1905–1907 auf Deutschland*, Berlin, 1954–1956, dans *Studii*, 13, 1960, 6, p. 255.
120. *Die Bauesbewegung des Jahres 1861 in Russland nach Aufhebung des Leibeigenschaft*, dans *Studii*, 14, 1961, 1, p. 228.
121. C. Nicolae, *Începuturile artei feudale în țara noastră în lumina ultimilor descoperiri arheologice*, Bucarest, 1959, dans *Studii*, 14, 1961, 1, p. 222.
124. Gy Székely, *Landwirtschaft und Gewerbe in der ungarischen ländlichen Gesellschaft um 1500*, Budapest, 1960, dans *Studii*, 14, 1961, 4, p. 1102.
125. Gy. Ember, *Zur Geschichte des Aussenhandel Ungarns im 14. Jahrhundert*, Budapest, 1960, dans *Studii*, 14, 1961, 5, p. 1341.
126. K. Benda, *Le projet d'alliance hungaro-suédo-prusienne de 1704*, Budapest, 1960, dans *Studii*, 14, 1961, 5, p. 1341.
127. V. Sándor, *Die Hauptmerkmale der industriellen Entwicklung in Ungarn zur Zeit des Absolutismus (1849–1867)*, dans *Studii*, 14, 1961, 6, p. 1607.
128. V. Audics, *Die Habsburgs und die Frage der Zarenhilfe gegen die Revolution*, dans *Studii*, 14, 1961, 6, p. 1607.
129. E. Mályusz, *Die Zentralisationsbestrebungen König Sigismunds in Ungarn*, Budapest, 1960, dans *Studii*, 15, 1962, 3, p. 759.
130. *Aus 500 Jahre Deutsch-Tschechoslowakischer Geschichte*, Berlin, 1958, dans *Studii*, 15, 1962, 4, p. 1074.
131. E. Lipsic, *Byzanz und die Slawen: Beiträge zur byzantinischen Geschichte des 6.–9. Jahrhunderts*, Weimar, 1958, dans *Studii*, 15, 1962, 4, p. 1081.
132. J. Deshayes, *Les origines de la métallurgie danubienne*, Budapest, 1960, dans *RESEE*, 1, 1963, 1–2, p. 252.
133. A. Merényi, *Viminaciumban veret antoninianusok*, Budapest, 1961, dans *RESEE*, 1, 1963, 3–4, p. 642.
134. I. Kovrig, J. Korck, *Le cimetière de l'époque avare de Csáka*, Budapest, 1960, dans *RESEE*, 1, 1963, 3–4, p. 647.
135. G. Hazai, *Textes turcs du Rhodope*, Budapest, 1960, dans *RSEE*, 1, 1963, 3–4, p. 671.
136. J. Kálday-Nagy, *Two sultanly Huas estates in Hungary during the XVIth and XVIIth centuries*, Budapest, 1961, dans *RSEE*, 2, 1964, 3–4, p. 695.
137. M. Jankovich, *Buda Város Keresztény tanácsa a török hódoltság Korában*, Budapest, 1961, dans *RESEE*, 2, 1964, 3–4, p. 695.
138. Kádar Z., *A nagyszentmiklósi Kimes triumfális Keptipusának eredetéről*, Budapest, 1961, dans *RESEE*, 2, 1964, 3–4, p. 705.
139. Sperlág Sándor, *A bulgar építészetről*, Budapest, 1961, dans *RESEE*, 2, 1964, 3–4, p. 706.
140. Féher Géza, *La tente turque du Musée National Hongroise*, Budapest, 1961, dans *RESEE*, 2, 1964, 3–4, p. 707.
141. *Miniatura și ornamentul cărții manuscrise din Țările Române. Expoziția organizată de secția de artă feudală a Muzeului de Artă al R.P.R.*, dans *Studii*, 18, 1965, 2, p. 441–443.
142. *Sesiunea științifică organizată în cinstea centenarului Muzeului Național de Antichități (1864–1964) de către Institutul de Arheologie al Academiei R.S.R.*, dans *Studii*, 18, 1965, 1, p. 186–189.
143. *Acta Musei Napocensis*, 1, 1964, dans *RRH*, 5, 1966, 1, p. 154 (coautor).
144. *Acta Musei Napocensis*, 2, 1965, dans *RRH*, 6, 1967, 2, p. 295–300 (coautor).
145. Imre Holl, *Mittelalterliche Funde aus einem Brunnen von Buda*, Budapest, 1966, dans *SCIA*, 15, 1968, 2, p. 258–259.
146. *Carpica*, 1, 1968, dans *SOA*, 29, 1970, p. 423.
147. *Din istoria Dobrogei*, I–II, Bucarest, 1968, dans *SOF*, 29, 1970, p. 431.
148. *Pontice*, 1, dans *SOF*, 29, 1970, p. 422.
149. N. Maghiar, Șt. Olteanu, *Din istoria mineritului în România*, SCIV, 22, 1971, 3, p. 538.
150. *Memoria Antiquitatis*, 1, dans *SOF*, 30, 1971, p. 443.
151. *Cronica săpăturilor arheologice efectuate de Muzeul Județean Maramureș în perioada 1968–1970*, dans *Marmatia*, 2, 1971, p. 368–378 (Coautor).
152. D. Protase, *Riturile funerare la daci și daco-romani*, Bucarest, 1971, dans *SOF*, 32, 1973, p. 433–434.
153. *Sources archéologiques de la civilisation européenne*, Bucarest, 1970, dans *SOF*, 32, 1973, p. 435.
154. I. Barnca, Șt. Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, III, dans *SOF*, 33, 1974.
155. I. Bóna, *VII századi települések és árpádokori magyar falu Dunaujvárosban*, Budapest, 1973, dans *SCIVA*, 25, 1974, 4, p. 608.
156. E. Condurachi, V.I. Dumitrescu, M. Matci, *Harta arheologică a României*, Bucarest, 1972, dans *SOF*, 34, 1975, p. 377–378.
157. S. Dolincseu-Ferhc, *Așezări din secolele III–VI e.n. în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca*, București, 1975, dans *Dacia*, N.S., 20, 1976, p. 303–304.
158. V. Neamțu, *La technique de la production céréalière en Valachie et en Moldavie jusqu'au XVIIIe siècle*, dans *SCIVA*, 27, 1976, 3, p. 425–427.
159. Gh. I. Cantacuzino, *Cetăți medievale din Țara Românească (secolele XIII–XVI)*, Bucarest, 1981, dans *RRH*, 21, 1982, 2, p. 303–304.
160. Al. Habovstia, *Srednoveknó dedina na Slavenski*, Bratislava, 1985, dans *SCIVA*, 37, 1986, 3, p. 278.
161. B. Babic, *Materijalna kultura na makedonskite sloveni vo svetlinata na arheoloskite istrazivanja vo Prilip*, I, Prilip, 1986, dans *SCIVA*, 38, 1987, 1, p. 79–80.
162. M. Wendell u.a., *Iatrus Crivina. Spätantike Befestigung und frühmittelalterlichen Siedlung an der unteren Donau*, III, *Die mittelalterlichen Siedlung*, Berlin, 1986, dans *SCIVA*, 38, 1987, 2, p. 197–201.
163. F. Winkelmann, G. Gomolka-Fuchs, *Frühbyzantinische Kultur*, Leipzig, 1987, dans *SCIVA*, 40, 1989, p. 100.
164. *Chronique scientifique 1989*, dans *SCIVA*, 41, 1990, 2, p. 207–208.
165. *Simpozionul privind moștenirea culturală organizată de CSCE – Cracovia, 28 mai – 7 iunie 1991*, BCMI, 3, 1991, p. 65–66.
166. *Comitetul român ICOMOS în anul 1991*, BCMI, 3, 1992, 1, p. 79–80.